

**Wyrok z dnia 9 sierpnia 1995 r.
II URN 29/95**

Niezachowanie przez osobę zainteresowaną trzyletniego terminu określonego w art. 11 ust. 5 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o przywrócenie praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz. U. Nr 32, poz. 172 ze zm.) nie jest przeszkodą w doliczeniu okresu pozostawania bez pracy z przyczyn określonych w tym przepisie do okresu zatrudnienia, od którego zależy nabycie świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Okoliczność pozostawania bez pracy "z powodu niemożności jej otrzymania" może być wykazana w postępowaniu przed sądem przy pomocy wszelkich środków dowodowych.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Maria Tyszel,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Piotra Wiśniewskiego, po rozpoznaniu w dniu 9 sierpnia 1995 r. sprawy z wniosku Stanisława B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. o wcześniejszą emeryturę, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 lutego 1995 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie z dnia 27 października 1994 r. - [...] w części oddalającej odwołanie wnioskodawcy i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 15 czerwca 1994 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. odmówił wnioskodawcy Stanisławowi B., urodzonemu 31 października 1936 r., przyznania wcześniejszej emerytury przewidzianej w § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 27) z tego powodu, że zamiast wymaganego 40-letniego okresu pracy udowodnił on okres zatrudnienia wynoszący tylko 37 lat, 9 miesięcy i 12 dni. Organ rentowy odmówił wnioskodawcy doliczenia do okresu zatrudnienia okresu represji związanych ze stanem wojennym oraz okresu pobytu w areszcie śledczym za działalność polityczną, pouczając wnioskodawcę o tym, że na takie okresy należy przedstawić zaświadczenia Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Wskutek odwołania od powyższej decyzji sprawę rozpoznawał Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, który wyrokiem z dnia 27 października 1994 r. "zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego w ten sposób, że zaliczył wnioskodawcy do okresu zatrudnienia okres tymczasowego aresztowania od

dnia 24 grudnia 1983 r. do dnia 23 maja 1984 r.", zaś "w pozostałym zakresie odwołanie oddalił".

W uzasadnieniu wyroku Sąd Wojewódzki powołał prawomocne postanowienie Prokuratora Wojewódzkiego w Warszawie z dnia 7 sierpnia 1984 r. [...], oraz postanowienie Prokuratora Generalnego z dnia 24 grudnia 1993 r. [...] i na podstawie tych dokumentów ustalił, że wnioskodawca w okresie od 24 grudnia 1983 r. do 23 maja 1984 r. był tymczasowo aresztowany z przyczyn politycznych, w związku z czym ten okres podlega uwzględnieniu na podstawie art. 11 ust. 2 pkt 18 i ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Natomiast Sąd Wojewódzki nie znalazł podstaw prawnych do zaliczenia okresu pozostawania bez pracy do ustalonego ponad 38-letniego okresu zatrudnienia, a to z tego powodu, że umowa o pracę z wnioskodawcą nie została rozwiązana z dniem 31 maja 1982 r. z uwagi na przynależność związkową lub działalność związkową, ale z powodu redukcji etatów (zwolnienia grupowe), w związku z czym wnioskodawca ponadto otrzymał sześciomiesięczną odprawę na podstawie uchwały Nr 169 Rady Ministrów z dnia 17 sierpnia 1981 r.

W rewizji "od tej części wyroku" wnioskodawca twierdził, że do sytuacji osób, które pozostawały bez pracy z powodów politycznych w okresie stanu wojennego, ma zastosowanie przepis art. 2 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.). Przyczynę pozostawania takich osób bez pracy stanowił bowiem "przymus" polityczny. Ponadto zakwestionował ustalenie Sądu Wojewódzkiego, że zwolnienie go z pracy nastąpiło z powodu redukcji etatu, a nie przyczyn politycznych.

Sąd Apelacyjny w Warszawie podzielił stanowisko Sądu Wojewódzkiego, że okres pozostawania bez pracy po dniu 31 maja 1982 r. nie podlega zaliczeniu do okresu zatrudnienia wnioskodawcy i wyrokiem z dnia 22 lutego 1995 r. oddalił jego rewizję.

Od tego wyroku założył rewizję nadzwyczajną Minister Sprawiedliwości. Zarzucając rażące naruszenie prawa, a w szczególności art. 3 § 2 k.p.c., art. 2 ust. 2 pkt 6 ustawy o rewaloryzacji oraz § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy, Minister wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie "w części oddalającej odwołanie wnioskodawcy" i przekazanie sprawy w tej części Sądowi Wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona, ponieważ wyroki Sądów obu instancji istotnie rażąco naruszają powołane w niej przepisy prawa.

Nie jest trafny pogląd Sądu Apelacyjnego, że niezachowanie przez wnioskodawcę trzyletniego terminu określonego w art. 11 ust. 5 (w uzasadnieniu wyroku omyłkowo powołano art. 10 ust. 3 i 4) ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową,

samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz. U. Nr 32, poz. 172 ze zm.) do zgłoszenia wniosku o zamieszczenie w świadectwie pracy i opinii o pracy informacji, o której mowa w ust. 1, uniemożliwia doliczenie okresu pozostawania bez pracy z przyczyn określonych tym przepisem do okresu zatrudnienia, od którego zależy nabycie prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Wnioskodawca dochodzi wcześniejszej emerytury przewidzianej w § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur i rent dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy. Rozpatrzenie tego wniosku i ocena spornego okresu powinny być zatem dokonane w świetle przepisów prawa ubezpieczeń społecznych, w tym zwłaszcza - gdy chodzi o ustalanie okresu zatrudnienia - w świetle ustawy o rewaloryzacji.

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 6 tejże ustawy, za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem wejścia w życie ustawy okresy czasowego pozostawania bez pracy z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia szkolenia zawodowego, w tym okresy pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji zawodowej, zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków szkoleniowych z Funduszu Pracy.

Zdaniem Sądu Najwyższego, pod użytym w tym przepisie określeniem, iż chodzi o pozostawanie bez pracy "z powodu niemożności jej otrzymania" należy rozumieć także pozostawanie bez pracy na skutek niemożności jej otrzymania przez osoby, które zostały zwolnione z pracy w związku z przekonaniem politycznym, religijnym albo w związku z przynależnością do związku zawodowego, prowadzeniem działalności związkowej lub samorządowej albo uczestnictwem w działalności związkowej prowadzonej w sposób niezgodny z przepisami ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych, a więc z przyczyn wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. w brzmieniu obowiązującym od 1 listopada 1989 r. Osoby takie bowiem pozostawały bez pracy z przyczyn obiektywnych, których nie mogły w tym czasie przewyciężyć.

Wprowadzenie do art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. szczególnego zapisu, iż okresy pozostawania bez pracy po ustaniu stosunku pracy z osobą, o której mowa w art. 1, wlicza się do stażu pracy, od którego zależą również uprawnienia z ubezpieczenia społecznego, było spowodowane tym, iż w obowiązującym wówczas stanie prawnym nie istniała możliwość uwzględnienia takiego okresu (por. art. 11 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm., w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 1989 r.).

Zamieszczenie przez zakład pracy - na wniosek osoby zainteresowanej zgłoszony w trybie art. 11 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. - w świadectwie pracy i opinii informacji, o której mowa w ust. 1 tego przepisu, stanowi dla celów z ubezpieczenia społecznego niewątpliwie bardzo istotny dowód, iż przyczyną pozostawania bez pracy były okoliczności uprawniające do uwzględnienia okresu pozostawania bez pracy przy ustalaniu okresu zatrudnienia. Brak takiego dowodu nie upoważnia natomiast do zajęcia wprost negatywnego stanowiska co do zaliczania takiego okresu do okresu zatrudnienia, od którego zależy przyznanie świadczeń emerytalno-rentowych. Postępowanie dowodowe przed sądami bowiem nie doznaje w tym przedmiocie jakiegokolwiek ograniczenia. Dopuszczalne zatem są wszelkie środki dowodowe prze-

widziane w k.p.c.

Nie można także podzielić poglądu Sądów obu instancji, iż przeciwko ustaleniu, że wnioskodawca został zwolniony z pracy z powodów politycznych, przemawia otrzymanie (na jego wniosek) odprawy przewidzianej w uchwale Nr 169 Rady Ministrów z dnia 17 sierpnia 1981 r. Przy ocenie tego faktu należy bowiem mieć na uwadze sytuację materialną w jakiej wnioskodawca znalazł się po utracie pracy. Celowe jest również powołanie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1991 r., I PZP 46/91, tej treści, iż okresem pozostawania bez pracy w rozumieniu art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz. U. Nr 32, poz. 172 i Dz. U. Nr 64, poz. 391) jest także okres pobierania renty inwalidzkiej III grupy, w czasie którego to okresu rencista nie jest zatrudniony (OSNCP 1992 z. 4 poz. 57).

Trafnie podniesiono w rewizji nadzwyczajnej, iż przebieg zatrudnienia wnioskodawcy poczynając od 1953 r. i przerwa w pracy po dniu 31 maja 1982 r., a następnie przebywanie w areszcie tymczasowym od 24 grudnia 1982 r. do 23 maja 1983 r. z powodu działalności politycznej, jak również niepodjęcie pracy w wyuczonym zawodzie inżyniera bezpośrednio po odzyskaniu wolności, może uzasadniać wniosek, że pozostawanie bez pracy w okresie stanu wojennego nastąpiło z powodu niemożności jej otrzymania. Za takim wnioskiem przemawiać może także okoliczność, że po tej przerwie wnioskodawca podjął w dniu 1 października 1984 r. pracę w Zakładach Pralniczych "A." w W. w charakterze operatora, a więc zatrudnienie niżej kwalifikowane. Dla ustalenia przyczyn, które spowodowały, że wnioskodawca pozostawał bez pracy w okresie stanu wojennego Sąd I instancji powinien był przeprowadzić stosowne postępowanie dowodowe w celu poczynienia nie budzących wątpliwości ustaleń. Takiego postępowania Sąd Wojewódzki nie przeprowadził, czym rażąco naruszył przepis art. 3 § 2 k.p.c., nakładający na sądy obowiązek dążenia do wszechstronnego zbadania wszystkich istotnych okoliczności sprawy i do podjęcia z urzędu czynności, jakie sąd uzna za potrzebne do uzupełnienia materiału i dowodów przedstawionych przez strony.

Wyrok Sądu I instancji został wydany w sprawie niedostatecznie wyjaśnionej do stanowczego rozstrzygnięcia, czego nie dopatrzył się Sąd Apelacyjny.

W świetle przedstawionych wyżej argumentów wniosek rewizyjny o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego oraz o przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania jest w pełni uzasadniony.

W toku ponownego rozpoznania należy wykorzystać pisemne oświadczenia współpracowników wnioskodawcy (Eugeniusza Ś. i Mieczysława T.), które zostały dołączone do podania o złożenie rewizji nadzwyczajnej, a w których przedstawiane są przyczyny zwolnienia wnioskodawcy z pracy.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku, na mocy art. 422 § 2 k.p.c.

=====